

Nr 321.

Av fru **Gärde Widemar m. fl.**, i anledning av *Kungl. Maj:ts proposition, nr 93, med förslag till föräldrabalk, m. m.*

I proposition nr 93 vid årets riksdag har Kungl. Maj:t lagt fram förslag till föräldrabalk m. m. Den omarbetning av gällande lag som här föreslås torde i stort sett vara väl avvägd. På vissa punkter har man dock anledning att befara mindre lyckliga verkningar av de föreslagna bestämmelserna.

I fråga om fastställandet av faderskap till barn utom äktenskap gäller för närvarande en presumtion att den som haft samlag med modern under konceptionstiden skall anses såsom barnets fader, såvida det ej är uppenbart, att barnet ej avlats vid samlaget. Sådana omständigheter, som kunna göra faderskapet tvivelaktigt utan att likväl utesluta möjligheten av detsamma, sakna rättslig betydelse enligt nu gällande lag. Intresset att såvitt möjligt fastställa faderskapet i enlighet med verkliga förhållandet har gjort, att i det föreliggande förslaget liksom även i det sakkunnigförslag, som ligger till grund för detsamma, medgivits ett visst utrymme för sannolikhetsbedömning. Därvid sägs, att bevisning i vissa fall skall kunna föras därom, att modern haft samlag även med annan än den uppgivne barnafadern. Skulle dylikt samlag kunna styrkas, minskas givetvis sannolikheten för den uppgivne mannens faderskap. De sakkunniga ha förordat, att faderskapspresumtionen skall falla, om det är »uppenbart osannolikt», att barnet avlats vid samlag med den utpekade barnafadern. Propositionen går här ett steg längre och föreslår, att ordet »uppenbart» skall utgå, enär det för presumtionens hävande synes »vara tillräckligt, att det framstår som osannolikt att barnet avlats vid samlaget i fråga». Redan den omständigheten att möjlighet beredes mannen att förebringa bevisning om moderns samlag med annan man kan innebära, att mödrarna bli utsatta för trakasserier och rykten och torde leda till ett ökat antal faderskapsprocesser. Rätt att förebringa sådan bevisning skall enligt förslaget icke heller medgivas annat än när den verkligen är av betydelse. Svårigheten för att inte säga omöjligheten att på vetenskapens nuvarande ståndpunkt med säkerhet fastställa faderskapet till barn gör att presumtionen för den av modern uppgivne mannens faderskap måste upprätthållas. Det synes oss angeläget, att lagen här får en sådan utformning att presumtionen brytes endast när det är uppenbart osannolikt, att han ej är far till barnet. Då man giver sannolikhetsbevisningen en ändå större betydelse, har man slagit in på en linje, som ytterst kan leda därtill, att mannen kan undgå konsekvenserna av ett faderskap,

så snart han kan förebringa någon omständighet som sätter hans faderskap i tvivelsmål.

Den sannolikhetsbedömning som sålunda införes vid fastställandet av faderskap genom rättegång saknar enligt förslaget motsvarighet, då det gäller fastställande av faderskap genom avtal. Vi anse att motsvarande regler för konsekvensens skull böra införas i dylikt fall. Den som frivilligt erkänt ett faderskap bör ej försättas i sämre läge än den som instämnes till domstol. I all synnerhet som sådant erkännande är avsett att kunna göras jämväl före barnets födelse och det då icke finnes möjlighet att taga hänsyn till vare sig barnets utvecklingsgrad eller arvsanlag. Den nuvarande bestämmelsen att erkännandet blir gällande, »där ej visas att han är barnets fader», bör utbytas mot »om det ej är uppenbart osannolikt att han är barnets fader».

I kapitlet om adoption återfinnes den nuvarande bestämmelsen om tjugufem år såsom minimiålder för adoption. I fråga om adoption av eget barn utom äktenskap eventuellt gemensamt med make har understundom framkommit önskemål, att sådan adoption må kunna ske även före tjugufem års ålder. Det är vanligt, att de utomäktenskapliga barnen födas av unga mödrar. Det vore önskvärt, att de, så snart de inginge äktenskap, hade möjlighet att tillsammans med maken adoptera barnet. Det borde vara till gagn för barnet att så tidigt som möjligt få den rättsliga status som det sedan kommer att få. I de fall då mödrar själva adoptera sina utomäktenskapliga barn medför detta ingen ändring i barnets förhållanden, varför det icke heller torde kunna medföra några olägenheter med en sänkt adoptionsålder. Vi föreslå, att stadgandet angående adoptionsålder erhåller ett tillägg, varigenom den som fyllt tjuguet år blir berättigad att själv eller tillsammans med make adoptera eget barn utom äktenskap.

Redan enligt gällande lag finnes möjlighet för make att inträda som medadoptant till andra makens adoptivbarn. I de fall däremot där den tidigare adoptionen skett gemensamt med make i annat äktenskap finnes icke sådan möjlighet, utan lagen synes då fordra, att den ursprungliga adoptionen först häves och att frågan om ny adoption därefter i sin helhet prövas. Det synes oss önskvärt, att möjlighet beredes make i senare äktenskap att inträda som medadoptant till andra makens adoptivbarn från föregående äktenskap i de fall då det kan anses ske till barnets bästa.

Propositionens kap. 6 § 3 upptager bestämmelsen, att föräldrar för barnets tillrättavisande skola äga »använda de uppfostringsmedel som med hänsyn till dess ålder och övriga omständigheter må anses lämpliga». Stadgandet ersätter de förutvarande bestämmelserna om rätt för föräldrar att tukta sina barn och har motiverats därmed, att kroppsaga mot barn skulle — om bestämmelsen borttoges — bli likställd med rättsstridig misshandel. Vi kunna icke dela denna uppfattning och vilja bestämt uttala, att det icke

någonsin eller i något sammanhang är försvarligt att legalisera misshandel mot barn. De fall som kommit till allmänhetens kännedom om felaktigt utövad kroppsaga eller kroppsstraff mot barn giva vid handen, att sådant förfarande ofta fått vådliga följder för barnet, t. o. m. i några fall lett till döden. En lämplig tillrättavisning av ett barn får aldrig innebära så mycket våld att det kan inrymmas under begreppet misshandel. Därest tillrättavisningen övergår till misshandel, dvs. åstadkommer kroppsskada eller innefattar smärtor eller lidanden av stark intensitet, bör den som gör sig skyldig till dylikt icke undantagas från det straffansvar för misshandel som stadgas i lagen. I den mån vår strafflag ger begreppet misshandel en annan innebörd torde frågan om ett förtydligande på denna punkt kunna överlämnas till straffrättskommittén. Såvitt vi kunna finna, torde den lindriga form av fysisk tillrättavisning som bör få förekomma kunna tillgripas av föräldrar utan något uttryckligt stöd i lagen. Den föreslagna bestämmelsen bör därför utgå. Dess förekomst i lagen kan nämligen lätt ge intryck därav, att avsikten är att i vissa fall upphäva straffet för misshandel.

Vem av föräldrarna som skall få vårdnaden om barnen är en fråga, som intager en mycket central plats såväl vid uppgörelser i godo som vid förhandlingar inför domstol angående skilsmässa. I kap. 6 § 7 stadgas bl. a. att, om föräldrarna ej äro ense, skall rätten avgöra vårdnadsfrågan »efter vad med hänsyn till barnens bästa finnes skäligt». Givetvis är det barnens bästa, som här bör vara ensamt avgörande. Övriga synpunkter och skäl måste vika, och barnen få icke bli offer för de slitningar och misshälligheter som kunna råda mellan föräldrarna. Det är barnens rätt det gäller, inte föräldrarnas. Enligt nu gällande praxis får modern som regel vårdnadsrätten för barnen, om båda föräldrarna äro lika skickade härför. Detta anse vi tillfredsställande. Vem av makarna som bär huvudsakliga skulden till äktenskapets upplösning har här kommit att spela en allt mindre roll. Detta synes oss riktigt, då skuldfrågan knappast kan ha någon betydelse för vårdnaden sett ur barnens synpunkt. I sistnämnda lagrum stadgas vidare, att om en av föräldrarna bär huvudsakliga skulden till sammanlevnadens hävande och de äro lika skickade att hava vårdnaden om barnen, vare den andre närmast därtill. I de fall då båda föräldrarna önska erhålla vårdnaden om barnen vållar förekomsten av denna bestämmelse ofta onödiga stridigheter. Tvisten mellan makarna inriktas på att söka överbevisa den andre om skuld. Ofta är det mycket svårt även vid en relativt fullständig utredning att avgöra, vem av makarna som bär skulden till ett misslyckat äktenskap. Även om den ene gjort sig skyldig till någon påvisbart oriktig handling, är det icke säkert, att det är just denna, som vållat sönderingen i äktenskapet. Den omständigheten att ena maken övertygas om skuld bör enligt vår mening icke i och för sig giva företrädesrätt åt den andre till vårdnaden. Vi anse därför, att ifrågavarande bestämmelse bör utgå ur lagrummet.

Den av föräldrarna som blir skild från vårdnaden av barnen har vanligen en viss umgängesrätt med dem. Denna utformas som regel schablonmässigt och kan leda till stora skador hos barnen. Vådan för ett känsligt barn av att t. ex. varannan lördag och söndag bli ryckt ur sin egen miljö — kanske genom handräckning från myndigheter — ligger i öppen dag. Det vore önskvärt, om stadgandet kunde kompletteras med en bestämmelse att umgängesrätten skulle få en sådan utformning att den icke kunde inverka menligt på barnets kroppsliga eller själsliga hälsa. Även borde tilläggas, att omprövning av fastställd umgängesrätt skall kunna ske, då ändrade förhållanden så påkalla.

Ytterligare ett önskemål beträffande alla dessa barn, där föräldrarna tvista om vårdnadsrätt och umgängesrätt, är att rätten i dylika fall skall kunna förordna, att barnen skola stå under tillsyn av barnavårdsman.

I fråga om barns underhållningsskyldighet gentemot föräldrar kan ifrågasättas, huruvida icke i 7 kap. 3 § bör inrymmas en undantagsbestämmelse, enligt vilken underhåll ej skall utgå till föräldrar, där det med hänsyn till omständigheterna är uppenbart obilligt.

I detta sammanhang vilja vi även understryka det i en tidigare motion framförda önskemålet, att adoptivbarn må befrias från den dubbla underhållsskyldighet, som nu åvilar dem, nämligen mot såväl egna föräldrar som adoptivföräldrar.

Under återopande av vad ovan anförts hemställa vi,

att riksdagen vid behandlingen av Kungl. Maj:ts proposition nr 93 ville vidtaga de ändringar i lagtexten som påkallas av ovan framförda erinringar.

Stockholm den 22 mars 1949.

Ingrid Gärde Widemar.

Daniel Wiklund.

Bertil von Friesen.

Yngve Häckner.
